

ตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

Variables Affecting to A Level of Citizenship of Higher Education Students

บุญญ์ภักดิ์ จิระเพิ่มพูน¹ สำเร็จ บุญเรืองรัตน์² กรองทิพย์ นาควิเชตร³
สงวนพงศ์ ขวนชม⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา 2) เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ปีการศึกษา 2560 จำนวน 200 คน ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จาก 4 สถาบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและแบบวัดตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีระดับการเคารพกติกา ระดับการเคารพสิทธิผู้อื่น ระดับการเคารพความแตกต่าง ระดับการเคารพความเสมอภาค ระดับความรับผิดชอบต่อตนเองและระดับความรับผิดชอบต่อสังคมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง 2) ตัวแปรที่มีส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีดังนี้ (1) ด้านการเคารพกติกา ได้แก่ ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.310$) และระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.324$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 36.5 (2) ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น ได้แก่ ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.275$) และระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.297$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ ร้อยละ 43.9 (3) ด้านการเคารพความแตกต่าง ได้แก่ ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.340$) และระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.222$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับสนับสนุนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของมหาวิทยาลัย ($\beta=.166$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

¹ นักศึกษาลัทธิปริญาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

² (ศาสตราจารย์ ดร.) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

³ (รองศาสตราจารย์ ดร.) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

⁴ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

0.05 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 41.7 (4) ด้านการเคารพความเสมอภาค ได้แก่ ระดับความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.239$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 31.3 (5) ด้านความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ได้แก่ ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.307$) และระดับสัมพันธ์ภาพระหว่าง นักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.280$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับแรงจูงใจ ใฝ่รู้ของนักศึกษา ($\beta=.157$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความ แปรปรวนได้ร้อยละ 52.3 (6) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ ระดับแรงจูงใจใฝ่รู้ของนักศึกษา ($\beta=.228$) และระดับการเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ของนักศึกษา ($\beta=.304$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.175$) การได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน ($\beta=.179$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 58.6

คำสำคัญ : ตัวแปรที่ส่งผล, ความเป็นพลเมือง, นักศึกษาระดับอุดมศึกษา

Abstracts

This research study aimed to 1) study level of citizenship of higher education students and 2) study the variables affecting level of citizenship of higher education students. By using purposive sampling technique, 200 higher education students enrolling in the academic year 2017 from universities accredited by the Office of Higher Education were selected as research samples. The samples were from 4 public. The instruments used in the study were an evaluation form of citizenship level for higher education students and an evaluation form of variables affecting citizenship levels for higher education students. Data was analyzed by using mean scores, Standard Deviation, coefficient of variation, simple correlation coefficient and multiple correlation.

The findings were as follows; 1) The overall citizenship level of higher education students was at high level ($\bar{X}=4.13$). In fact, all of the aspects namely respect the rules, respect the rights of others, respect the diversity, respect the principle of equality, self responsibility and responsibility to society were at high level. The characteristics of each student in each aspect were moderately different. 2) Variables affecting citizenship levels of higher education students were as follows; (1) Regarding the respect for the rules, statistical significant at 0.01 was found for the level of students' achievement

motivation ($\beta=.310$) and the level of relationship between students and peers ($\beta=.324$). All variables accounted for 36.5 percent of the variance. (2) Regarding the respect for the rights of others, statistical significant was found at 0.01 for the level of students' achievement motivation ($\beta=.275$) and the level of relationship between students and peers ($\beta=.297$). All variables accounted for 43.9 percent of the variance. (3) Regarding the respect for the diversity, statistical significant was found at 0.01 for the level of students' achievement motivation ($\beta=.340$) and the level of relationship between students and peers ($\beta=.222$). The level of learning facilities for citizenship education of universities found statistically significant at 0.05. All variables accounted for 41.7 percent of the variance. (4) Regarding the respect for the principle of equality, statistical significant was found at 0.01 for the level of relationship between students and peers ($\beta=.239$). All variables accounted for 31.3 percent of the variance. (5) Regarding self-responsibility, statistical significant was found at 0.01 for the level of students' achievement motivation ($\beta=.307$) and the level of relationship between students and peers ($\beta=.280$). The level of learning motivation of students was found statistically significant at 0.05. All variables accounted for 52.3 percent of the variance. (6) Regarding responsibility to society, statistical significant was found at 0.01 for the level of students' learning motivation ($\beta=.228$) and the level of parental influence ($\beta=.304$). The level of students' achievement motivation ($\beta=.175$) and the news receiving from press ($\beta=.179$) were statistically significant at 0.05. All variables accounted for 58.6 percent of the variance.

Keywords : Variables Affecting, Level of Citizenship, Higher Education Students

บทนำ

อิทธิพลของสังคมออนไลน์ ที่มีการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในทุกวงการทั่วทุกประเทศ มีการให้ความสำคัญกับคุณภาพและมาตรฐานกับทุกๆ ด้านอย่างเท่าเทียมตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมและพึ่งพาเทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันมากขึ้น สังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤติความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีการแสวงหารายได้เพื่อสนองการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ขาดความมีน้ำใจ เกิดการแก่งแย่งเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงไม่เคารพสิทธิผู้อื่นและขาดการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวโน้มที่มีนัยสำคัญต่อการอุดมศึกษา

ต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาคนไทยให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม มีธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบให้มากขึ้น เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตัวผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554)

การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคนและสังคมย่อมส่งผลเสียในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำ สังคมไทยจึงอยู่ในยุคที่ตกต่ำด้านคุณธรรม จริยธรรมมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วสู่วิถีโลกปัจจุบันโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบของการก้าวเดินไปข้างหน้า (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2553) จึงปรากฏภาพที่ชัดเจนว่าเยาวชนไทยมีค่านิยม 12 ประการที่ไม่เหมาะสม คือ 1) ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางของจักรวาล 2) เอาความถูกต้องมากกว่าความถูกต้อง 3) ถ้อยสุขนิยมไม่เอาความทุกข์ แพ้ไม่ได้ 4) ขาดวิสัยทัศน์ ชอบความรวดเร็ว 5) ขาดความเพียร 6) รอคอยความสำเร็จไม่เป็น ใครปฏิเสธไม่ได้ 7) อยากเด่นอยากดังแต่ไม่ทำความดี 8) ขาดเหตุผลใช้อารมณ์เพื่อเอาชนะ 9) โกงได้ ถ้าตนเองได้ประโยชน์ 10) เสพติดความรุนแรง โต้แย้ง ขาดความเคารพผู้ใหญ่ 11) ไม่ค่อยรับผิดชอบต่อสังคม 12) เสรีนิยมเพื่อตัวเอง ไม่สนใจส่วนรวม (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2558 : ออนไลน์)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานโดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวดต่างๆ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2553 : 13-17)

หมวด 1 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หมวด 5 ที่ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษามาตราที่ 34 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา

สาระสำคัญจากหมวด 1 และหมวด 5 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่ได้กล่าวถึง หลักการในการจัดการศึกษาของชาติไว้ คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษารุ่นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพโดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งตนเอง พึ่งกันเองได้และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติเพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์

และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐาน (สำนักงานสภาการศึกษา, 2547) ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา วางแผนการจัดการเรียนการสอนของสถาบันเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

ทั้ง 3 มาตรฐานของมาตรฐานการศึกษาของชาติ ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในระดับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในองค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา : ต้องส่งเสริมพัฒนา นักศึกษาให้มีความพร้อมทางการเรียน และมีกิจกรรมพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความสามารถตามหลักสูตร โดยมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มวิชาหลัก 2) กลุ่มทักษะชีวิตและอาชีพ 3) กลุ่มทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และ 4) กลุ่มทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี โดยทักษะสำคัญที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมาก คือ กลุ่มทักษะชีวิตและอาชีพประกอบด้วยความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม ความรับผิดชอบและความสามารถผลิตผลงาน ความเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งระบบการประกันคุณภาพ หลักสูตรในองค์ประกอบด้านนักศึกษา เริ่มดำเนินการตั้งแต่ระบบการรับนักศึกษา การส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา

สำหรับสถาบันการศึกษาถือเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุดในการจัดการอบรม สั่งสอนให้ความรู้ ฝึกทักษะและกระบวนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปัญหา การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งทำให้นักศึกษาได้รับทั้งประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมจากการฝึกฝนและปฏิบัติจริง เป็นแหล่ง กระบวนการพัฒนาที่สามารถร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคม และพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษา ได้อย่างสมบูรณ์ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งนั้น นอกจากดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต แล้วยังดำเนินงานตามโครงการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 เพื่อสนองนโยบายของ รัฐบาลในการสร้างความปรองดองแห่งชาติ และยังสนองตอบแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียน การสอนของหน่วยงานหลักคือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ให้พัฒนาการเรียนการสอน ความ เป็นพลเมือง โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถเชื่อมโยงตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก่อให้เกิดจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม โดยได้จัดกิจกรรมต่างๆเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนความเป็นพลเมืองแก่สถาบันอุดมศึกษาไปแล้วหลากหลายกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทุกกิจกรรม

จะมุ่งเน้นให้ความรู้ เสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นพลเมือง พร้อมทั้งพัฒนานักศึกษาให้เป็นพลเมืองตามคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้เห็นความสำคัญร่วมกันส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักศึกษาภายในสถาบัน จะนำไปสู่การยกระดับสภาพจิตใจของนักศึกษาให้สูงขึ้น อีกทั้งก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมต่อไปผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ปีการศึกษา 2560 จำนวน 200 คน การศึกษาครั้งนี้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักศึกษาจาก 4 สถาบัน ดังนี้

- 1) นักศึกษาจากสถาบันที่นำความเป็นพลเมืองไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐาน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 50 คน
- 2) นักศึกษาจากสถาบันที่นำความเป็นพลเมืองไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาชีพ คือ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล จำนวน 50 คน
- 3) นักศึกษาจากสถาบันที่นำความเป็นพลเมืองไปบูรณาการกับการดำเนินงาน มีการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครเพื่อดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองคือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 50 คน
- 4) นักศึกษาจากสถาบันที่นำความเป็นพลเมืองไปบูรณาการกับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมภายในสถาบัน คือ วิทยาลัยนครราชสีมา จำนวน 50 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรตาม คือ ความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 6 ประการ ดังนี้

- 1) การเคารพกติกา 2) การเคารพสิทธิผู้อื่น 3) การเคารพความแตกต่าง 4) การเคารพความเสมอภาค 5) ความรับผิดชอบต่อตนเอง 6) ความรับผิดชอบต่อสังคม

ตัวแปรต้น จำนวน 5 ด้าน 13 ตัวแปร ดังนี้ 1) ด้านนักศึกษา ได้แก่ (1) ผลการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา (2) แรงจูงใจใฝ่รู้อยู่ของนักศึกษา (3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา 2) ด้านครอบครัวของนักศึกษา ได้แก่ (1) ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักศึกษา

(2) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของพ่อแม่ (3) การเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ 3) ด้านมหาวิทยาลัย และอาจารย์ ได้แก่ (1) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้รู้ความเป็นพลเมือง (2) การเป็นแบบอย่างจากอาจารย์ (3) สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ 4) ด้านเพื่อนของนักศึกษา ได้แก่ (1) การเป็นแบบอย่างจากเพื่อน (2) สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน 5) ด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา ได้แก่ (1) การเป็นแบบอย่างจากบุคคลสำคัญ (2) การได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรตาม ได้แก่ แบบวัดความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาจำนวน 30 ข้อ มีค่าความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .974 ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิกเอิร์ท และเครื่องมือที่ใช้วัด

ตัวแปรต้น ได้แก่ แบบวัดตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 55 ข้อ มีค่าความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .987 ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิกเอิร์ท

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1) ขออนุญาตเพื่อเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยไปส่งยังสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถาบันที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2) ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเดินทางไปยังสถาบันอุดมศึกษาที่คัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตชี้แจงและเก็บข้อมูล

3) ตรวจสอบความถูกต้องของแบบวัดทุกฉบับที่ได้รับข้อมูลกลับคืนมา ได้รับแบบวัดคืนทั้งสิ้น 198 ชุด คิดเป็นร้อยละ 99

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง

ผลการวิจัย

1. ระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา (CIT) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$, $S.D.=0.50$) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง ($C.V.=12.08$) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า

1) นักศึกษามีการเคารพความเสมอภาค (EQU) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.27$, S.D.=0.63) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง (C.V.=14.75)

2) นักศึกษามีการเคารพกติกา (RUL) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$, S.D.=0.59) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง (C.V.=14.05)

3) นักศึกษามีการเคารพสิทธิผู้อื่น (RIG) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.16$, S.D.=0.59) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง (C.V.=14.1)

4) นักศึกษามีการเคารพความแตกต่าง (DIF) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$, S.D.=0.59) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง (C.V.=14.22)

5) นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเอง (RESF) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.06$, S.D.=0.59) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันปานกลาง (C.V.=14.53)

6) นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคม (RESS) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$, S.D.=0.62) ลักษณะดังกล่าวนี้ของนักศึกษาแต่ละคน แตกต่างกัันปานกลาง (C.V.=15.58)

2. ระดับผลการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา ระดับแรงจูงใจใฝ่รู้ของนักศึกษา ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักศึกษา ระดับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของพ่อแม่ ระดับการเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ ระดับสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง ระดับการเป็นแบบอย่างจากอาจารย์ระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ ระดับการเป็นแบบอย่างจากเพื่อน ระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ระดับการเป็นแบบอย่างจากบุคคลสำคัญ และระดับการได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนต่างอยู่ในระดับมาก เป็นส่วนมาก ตัวแปรทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.308 - 0.695$)

3. เมื่อวิเคราะห์ค่าด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณและหาค่าน้ำหนักความสำคัญ (β) พบว่า

1) มีเพียงระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.310$) และระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.324$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับการเคารพกติกาของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ และระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักศึกษา ($\beta= -.133$) ที่ส่งผลทางลบต่อระดับการเคารพกติกาของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับการเคารพกติกาของนักศึกษาได้ร้อยละ 36.5

2) มีเพียงระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.275$) และระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.297$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับการเคารพสิทธิผู้อื่นของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha=.01$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับการเคารพสิทธิผู้อื่นของนักศึกษา ได้ร้อยละ 43.9

3) มีเพียงระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.340$) และระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.222$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับการเคารพความแตกต่างของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ และระดับสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของมหาวิทยาลัย ($\beta=.166$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับการเคารพความแตกต่างของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับการเคารพความแตกต่างของนักศึกษา ได้ร้อยละ 41.7

4) มีเพียงระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.239$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับการเคารพความเสมอภาคของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับการเคารพความเสมอภาคของนักศึกษา ได้ร้อยละ 31.3

5) มีเพียงระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.307$) และระดับสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนของนักศึกษา ($\beta=.280$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ และระดับแรงจูงใจใฝ่รู้ของนักศึกษา ($\beta=.157$) ส่งผลทางบวกต่อระดับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ได้ร้อยละ 52.3

6) มีเพียงระดับแรงจูงใจใฝ่รู้ของนักศึกษา ($\beta=.228$) และระดับการเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ของนักศึกษา ($\beta=.304$) ที่ส่งผลทางบวกต่อระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ และระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ($\beta=.175$) และการได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน ($\beta=.179$) ส่งผลทางบวกต่อระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ โดยตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ได้ร้อยละ 58.6

อภิปรายผล

1. ระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) โดยภาพรวม นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระดับสูง และมีความแตกต่างกันปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งได้เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองเพื่อเสริมสร้างความรู้ เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ในรูปแบบการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกหลักสูตร เช่น รูปแบบการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2558 ตามกรอบมาตรฐาน

คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 และสอดคล้องกับการสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งกำหนดให้หลักสูตรต้องมีรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต โดยเนื้อหาสาระของรายวิชาศึกษาทั่วไป/วิชาพื้นฐานมีลักษณะเป็นการบูรณาการเพื่อการดำเนินชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อีกรูปแบบ คือ การสอดแทรกความเป็นพลเมืองที่บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ เช่น วิชาชีพครู เป็นความรู้พื้นฐานหรือวิชาเฉพาะของวิชาชีพในหลักสูตรนั้นๆ อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งยังสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมือง เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมหลากหลายโครงการ เช่น การบริจาคโลหิต การเลือกตั้ง การเข้าร่วมชมรมต่างๆ ตามความสนใจของนักศึกษา จึงก่อให้เกิดกิจกรรมออกค่ายอาสา กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบริการทางวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นต้น นักศึกษาทุกสถาบันจึงเกิดการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมืองผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการของสถาบัน จึงส่งผลให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความเป็นพลเมืองในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของดวงใจ เขมวีรัตน์ และคณะ (2556) ได้ศึกษาพบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยระดับความเป็นพลเมืองที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และ ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2557) ได้ศึกษาพบว่า ระดับความเป็นพลเมืองในภาพรวมของนักศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

2. ตัวแปรระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อนของนักศึกษา ส่งผลทางบวกต่อตัวแปรตาม 5 ตัวแปร คือ การเคารพกติกา การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาคและความรับผิดชอบต่อตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิดา ทองมีเหลือ และคณะ (2550) ที่กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนเป็นนความผูกพันเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีและแสดงออกต่อกันในทางที่ดี เป็นความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อมและทำกิจกรรมร่วมกัน และ พรพรหม พรรคพวก (2550) ที่กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนความสัมพันธ์ที่ปฏิบัติต่อกันทั้งในและนอกห้องเรียน มีความหวังใจซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันทั้งทางด้านวิชาการและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ต่างๆ ซึ่งการที่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนในระหว่างเข้าร่วมโครงการหรือปฏิบัติกิจกรรมจะให้นักศึกษาได้เรียนรู้การเคารพกฎของกลุ่มหรือสังคม นักศึกษาเรียนรู้การปรับตนเองให้เข้ากับสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ยอมรับและการเคารพความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น เห็นความสำคัญของบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองทั้งในเรื่องเรียนร่วมกับการทำกิจกรรมระหว่างเรียนสอดคล้องกับการศึกษาของ วรพล วิแหลม (2557) ได้ศึกษาพบว่านักศึกษากลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพมีพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยเกี่ยวกับการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ระดับการเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ของนักศึกษาส่งผลทางบวกต่อความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นเพราะนักศึกษาได้เรียนรู้จากสิ่งที่เห็น และมีโอกาสร่วมปฏิบัติในกิจกรรมที่แสดงออกถึงความ

รับผิดชอบต่อสังคมกับพ่อ แม่และครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2557) ได้ศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษา ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบอย่างจากพ่อแม่ ตัวแปรเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของความเป็นพลเมืองของนักศึกษาได้ร้อยละ 31.4

ระดับการได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนส่งผลทางบวกต่อความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเพราะสื่อมวลชนสามารถประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมหรือโครงการที่สร้างสรรค์ของหน่วยงานต่างๆ เช่น โครงการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดขึ้น “โครงการจิตอาสา เราทำความดีด้วยหัวใจ” และ “โครงการจิตอาสาเฉพาะกิจ” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนจิตอาสาทั่วประเทศไทย ร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนต่างๆ อันเป็นการทำความดี ด้วยหัวใจ เพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่การนำเสนอข่าวสารบุคคลที่ประพฤติ ปฏิบัติดี ที่ควรให้สังคมยกย่องในการทำความดีเพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิชชา สถาพรบำรุงเผา (2559) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ควรวางแผนพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองของนักศึกษาภายในสถาบัน ให้นักศึกษาได้รับการพัฒนาให้เป็นพลเมืองตามคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

2) ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) และสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำมาวางแผนพัฒนาความเป็นพลเมืองในนักศึกษาของสถาบันได้อย่างตรงประเด็นและเพื่อเป็นข้อมูลการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ทำการวิจัยเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในแต่ละภูมิภาค เพื่อนำผลที่ได้มานำมาพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับประเทศ

2) ทำการวิจัยความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในแต่ละระดับ เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาทั้งสังกัดรัฐและเอกชน เพื่อนำผลที่ได้มาสร้างหลักสูตรพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน นักศึกษาต่อไป

3) ทำการวิจัยตัวแปรอื่นนอกเหนือจาก 13 ตัวแปรในครั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบถึงตัวแปรอื่นๆที่ส่งผลต่อระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษา

บรรณานุกรม

- ดวงใจ เขมวิรัตน์ และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยการศึกษาลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ธนิดา ทองมีเหลือและคณะ. (2550). รายงานการวิจัยปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2558). **ค่านิยมลบ 12 ประการของเด็กไทย**. ออนไลน์ : สืบค้นจาก <http://www.posttoday.com/social/think/396926>. วันที่ 20 พ.ย. 2558.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2557). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน”. วารสารเซนต์จอร์จ มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ. (17) : 20 (31-40).
- พรพรหม พรรคพวก. (2550). **ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก**.ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิชชา สถาพรบำรุงเผ่า.(2559). **แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). นครราชสีมา : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร.
- วรพล วิแหลม. (2557). “ปัจจัยเชิงเหตุสถานการณ์สังคมปัจจุบันของพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”. วารสารธรรมศาสตร์. (33) : 1 (31-40).
- สำนักงานสภาการศึกษา. (2547). **มาตรฐานการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สหายนปลือกการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2553). **คุณธรรมนำความรู้**. กรุงเทพมหานคร : พรีเมียด.